

Lai analizētu un dotu slēdzienu par Latvijas Universitātes rektora vēlēšanu tiesiskumu, nepieciešams noskaidrot, kāds ir Latvijas Universitātes tiesiskais statuss, tās autonomijas saturs un apjoms, kādi ir tiesību akti, no kuriem tai jāvadās, kā notiek gribas izteikšana tās orgānos un kādas ir tās attiecības ar citiem valsts orgāniem.

1. Latvijas Universitātes tiesiskais statuss.

[1.] Vairāk kā pusotru gadsimtu, kopš augstskolām Krievijas impērijā cars atņēma to autonomiju un pašpārvaldes tiesības, augstskolas vairāk vai mazāk darbojušās gan juridiskā, gan faktiskā izpildvaras ciešā pārraudzībā un pakļautībā. Arī kad 1923. gadā apstiprināja Latvijas Universitātes satversmi, tajā tika noteikts, ka "Universitāte ir autonoma iestāde, kas uz savas satversmes pamata patstāvīgi veido savu dzīvi un veic savus uzdevumus" (4. pants), kā arī tas, ka tā ir juridiska persona (98. pants).¹

[2.] Pieņemot Augstskolu likumu 1995. gadā tajā gan tika noteikts, ka "Augstskolām ir juridiskās personas statuss", bet tas tika darīts padomju tiesību doktrīnas par juridisku personu iespaidā, jo likumā tajā pašā laikā kontraversāli tika noteikts, ka "Valsts dibinātās augstskolas ir pašpārvaldes iestādes" (7. pants).

[3.] Jau 2000. gadā juridiskajā literatūrā tika norādīts uz nepieciešamību noteikt (atjaunot) augstskolām juridiskās personas statusu un, saskaņā ar vācu tiesību doktrīnu, kā tas Kontinentālā Eiropā pieņemts, atzīt tās par publisko tiesību personu apvienībām (*Körperschaft des Öffentlichen Rechts*).² Tomēr ar 2000. gadā pieņemtiem grozījumiem no Augstskolu likuma 4. panta tika svītrotā norāde, ka augstskolas ir juridiskas personas un tika noteikts, ka "Augstskolas ir autonomas izglītības un zinātnes iestādes ar pašpārvaldes tiesībām".

¹ Latvijas Universitātes satversme. Latvijas Republikas likums. LMKNK 1923, Nr. 40.

² Muciņš L. Publisko iestāžu klasifikācijas modelis. Likums un Tiesības, 2000, Nr. 4, 99-100. lpp.

[4.] Kaut arī jau 2003. gadā bija stājies spēkā Valsts pārvaldes iekārtas likums, tikai 2005. gadā Augstskolu likuma 7. pantā tika izdarīts atbilstošs grozījums, nosakot, ka "Valsts dibinātas augstskolas ir atvasinātas publiskas [juridiskas] personas". Šāds formulējums ir spēkā arī tagad.

[5.] Tiesību doktrīnā pastāv atzinums, ka, lai nošķirtu juridiskās personas no citām institūcijām, kuras noteikti nav juridiskās personas, tiek izmantota juridisko personu klasificēšanas un salīdzināšanas metode, klasificējot tās pēc mērķa, dibinātāja, darbības jomas un citām pazīmēm³. Tālāk attīstoties Latvijas likumdošanai par augstskolām, varējām konstatēt, ka Latvijas Universitātei piemīt doktrīnā pagērētās pazīmes - personība, korpus, atsevišķa manta, tajā skaitā nekustamais īpašums, un citas svarīgākās juridiskās personas pazīmes, kas arī faktiski, ne tikai pēc likuma burta, ļauj Latvijas Universitāti atzīt par atvasināto publisko tiesību juridisko personu. Satversmes sapulce, senāts, akadēmiskā šķīrējtiesa, rektors, rektorāts [administrācija], fakultātes, zinātniskie un cita veida institūti, laboratorijas, centri un tamlīdzīgi iestādījumi, visu veidu aģentūras, ieskaitot zinātniskos institūtus, kā arī pārējās augstskolas iestādes ir vienotas juridiskās personas orgāni un ķermeņa sastāvdaļas.⁴

[6.] Iepriekš minētais statuss izriet arī no Latvijas Universitātes Satversmes 1.2. apakšpunkta, kas nosaka, ka Latvijas Universitāte ir valsts dibināta atvasināta publiska persona, kā arī autonoma pašpārvaldes institūcija. Pats latīņu termins *universitas* [vienkopība] un juridiskās personas apzīmējums *universitas personarum* [personu kopums, korporācija], kas saglabāties universitātes (augstskolas) nosaukumā līdz mūsu dienām liecina par Latvijas Universitātes statusu - tā ir juridiska persona tieši personu apvienības formā.

2. Latvijas Universitātes autonomija.

[7.] Pieņemot Augstskolu likumu 1995. gadā tajā tika noteikta augstskolu autonomija, nosakot, ka "Augstskolas ir autonomas izglītības un zinātnes iestādes", kā arī, ka "Augstskolu autonomiju raksturo varas un atbildības sadale starp valsts institūcijām un augstskolu vadību, kā arī starp augstskolu vadību un akadēmisko

³ Muciņš L. Juridiskās personas jēdziens. No: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 166. lpp.

⁴ Muciņš L. Juridiskās personas jēdziens. No: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 169.-170. lpp.

personālu" (4. pants), kur panta otrais teikums spēkā arī tagad. Šobrīd saskaņā ar Augstskolu likuma 4.pantu noteikts, ka "Augstskolas ir autonomas izglītības un zinātnes institūcijas ar pašpārvaldes tiesībām".

[8.] **Autonomija** nozīmē patstāvību, spēju un tiesību patstāvīgi lemt un darboties pēc pašu noteiktiem principiem. Autonomija augstskolā iedalās **akadēmiskajā autonomijā, administratīvajā autonomijā, finansiāli-ekonomiskajā autonomijā**. Akadēmiskā autonomija sevī ietver pasniegšanas, studiju, mācību, pētījumu, zinātnes, mākslas un citas akadēmiskās brīvības, bet administratīvā autonomija ietver sevī pašpārvaldes (*selbstverwaltung*) vektoru - Latvijas Universitātes orgānu un citu amatpersonu vēlēšanas, kā arī tiesības pašiem apspriest iekšējos normatīvos aktus un administratīvos jautājumus un lemt par to apstiprināšanu. Finansiāli-ekonomiskā autonomija paredz autonomiju augstskolas finansiālo un saimniecisko jautājumu izlemšanā.

[9.] Vēsturiski varam konstatēt arī periodus, kad aktīvi notika augstskolu autonomijas mazināšana. Vācijā XIX gadsimtā augstskolu autonomiju centās samazināt, tajā pašā laikā iekļaujot tajā zinātnes autonomiju, padomju laikā tika nīdēta akadēmiskā autonomija, bet par rektoru vienbalsīgi "ievēlēja" komunistiskās partijas deleģētus kandidātus, bieži Latvijas Universitātē tie bija Krievijas latvieši. Arī tagad pastāv tendence augstskolu daudzu dimensiju autonomiju aizvītot ar heteronomiju, tas ir uzvedības normu noteikšanu no ārpuses. Augstskolu neatkarība no politikas, tāpat kā senatnē no baznīcas, ir būtiska prasība augstskolu autonomijai.

[10.] Augstskolu autonomija, piemēram, Lietuvas Republikā *expresis verbis* nostiprināta Konstitūcijas 40. pantā, bet pie mums tā izriet no Latvijas Republikas Satversmes 1. pantā nostiprinātā demokrātijas virsprincipa. Tādejādi secināms, ka Latvijas Universitātes un citu augstskolu autonomija balstīta augstāka ranga - konstitucionālā likumā. No augstskolu autonomijas principa izriet arī Latvijas Universitātes kā tiesību subjekta izveide atvasinātas publiskas juridiskas personas formā, nevis valsts iestādes formā, ārpus Latvijas Republikas Satversmes 58. pantā noteiktai padotībai Ministru kabinetam.

[11.] Latvijas Universitātes statusa analīze ļauj secināt, ka likumdevējs un izpildvara līdz 2005. gadā izdarītajiem grozījumiem Augstskolu likumā haotiski svārstījušies nosakot dažādu un pretrunīgu Latvijas Universitātes tiesisko un faktisko

statusu. Tajā pašā laikā likumdevējs un izpildvara izvairījās un izvairās saskaņot pārējās Augstskolu likuma normas un citus normatīvos aktus ar Latvijas Universitātei likumā deklarēto atvasinātas publisko tiesību juridiskas personas statusu un tai ar likumu piešķirto autonomiju. Mainoties Latvijas Universitātes likumā noteiktajam statusam no juridiskās personas uz autonomu valsts iestādi un atkal atpakaļ uz atvasinātas publiskas juridiskas personas statusu, izpildvaras tiesības, kas būtiski ierobežo Latvijas Universitātes statusu un autonomiju, paliek nemainīgas un postulē Latvijas Universitātes hierarhisku padotību izpildvarai līdzīgi kā cariskās Krievijas un PSRS laikā.

3. Latvijas Universitātes orgānu vēlēšanu reglamentējošie tiesību akti.

[12.] Latvijas Universitātes orgānu vēlēšanas reglamentē divi Saeimas apstiprināti tiesību akti - Augstskolu likums un Latvijas Universitātes Satversme, kā arī uz šīm vēlēšanām attiecināmie Latvijas Universitātes iekšējie normatīvie akti - Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikums, kā ar 6. jūnijā pieņemtais Latvijas Universitātes Satversmes sapulces reglaments. Bez tam uz vēlēšanām attiecas divi Senāta apstiprināti iekšējie normatīvie akti - Latvijas Universitātes Satversmes sapulces dalībnieku vēlēšanu nolikums un Balsošanas procedūra vēlēšanām Latvijas Universitātes rektora amatā.

[13.] Augstskolu likums nosaka, ka Latvijas Universitātes orgānu konstituēšana notiek vēlēšanu ceļā (12. panta trešā daļa), ka Satversmes sapulces vēlēšanām jābūt aizklātām (13. panta pirmā daļa), ka augstskolas senātu un rektoru ievēl augstskolas satversmes sapulce (14. panta pirmā daļa), ka rektoram jābūt profesoram un viņu var ievēlēt ne vairāk kā divas reizes pēc kārtas (17. panta otrā daļa). Augstskolas orgānu ievēlēšanas kārtību Augstskolu likums paredz noteikt augstskolas satversmei (13. panta trešā daļa).

[14.] Latvijas Universitātes Satversme nosaka, ka Latvijas Universitātes orgānu konstituēšana notiek vēlēšanu ceļā aizklāti balsojot (4.3. punkts), ka Senātu, Akadēmisko šķīrējtiesu, Revīzijas komisiju un rektoru ievēl Satversmes sapulce (5.3. punkts), nosaka Satversmes sapulces dalībnieku skaitu un pārstāvību (5.4. punkts), un to, ka Senāts organizē rektora vēlēšanas (5.6. punkts).

[15.] Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikums nosaka, ka sapulce lēmumus pieņem atklāti balsojot (9. punkta pirmais teikums), ka aizklāti balsojot notiek tikai šī nolikuma 2. punktā minēto personu (Satversmes sapulces priekšsēdētāja, vietnieka, sekretāra, rektora, Senāta locekļu no akadēmiskā personāla, Akadēmiskās šķīrējtiesas locekļu) ievēlēšana un atcelšana (9. punkta otrais teikums) un to, kā Satversmes sapulce balsojot pieņem lēmumus (11. punkts).

[16.] Uz vēlēšanu procesu Latvijas Universitātē attiecas divi Senāta apstiprināti iekšējie normatīvie akti - Latvijas Universitātes Satversmes sapulces dalībnieku vēlēšanu nolikums un Balsošanas procedūra vēlēšanām Latvijas Universitātes rektora amatā. Šos iekšējos normatīvos aktus Senāts pieņēmis balstoties uz pilnvarojumu, ko Senātam dod Latvijas Universitātes Satversmes 5.6. punkts, kurā noteikts, ka Senāts "organizē rektora vēlēšanas".

[17.] Senāts, apstiprinot Balsošanas procedūru vēlēšanām Latvijas Universitātes rektora amatā, iekļāvis šajā normatīvajā aktā 8., 9. un 10. punktus, kuros noteicis savādākas materiālās tiesību normas, kuras paredz jaunu, atšķirīgu no Satversmes sapulces nolikuma lēmumu pieņemšanas kārtību Satversmes sapulcē. Sakarā ar to, ka Latvijas Universitātes Satversmes sapulce savā nolikumā, tajā skaitā 11. punktā, jau ir noteikusi materiālās tiesību normas, kā veicama gribas izteikšana Satversmes sapulcē, bet Satversmes sapulce ir augstākstāvošākas varas orgāns nekā Senāts, kā arī to, ka augstākstāvošam orgānam nav saistoša zemākstāvošā orgāna noteiktā kārtība, kā arī to, ka Latvijas Universitātes Satversme pilnvarojusi Senātu tikai organizēt rektora vēlēšanas, tātad izdot procesuālas tiesību normas, bet ne grozīt materiālās tiesību normas par lēmumu pieņemšanas kārtību (balsošanas rezultātu noteikšanu), kuras jau iepriekš noteiktas Satversmes sapulces nolikumā, rektora vēlēšanu rezultātu noteikšanā nav piemērojami Senāta apstiprinātā Balsošanas procedūras vēlēšanām Latvijas Universitātes rektora amatā 8. un 10. punkti, bet gan Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikuma 11. punkts, jo dažādu tiesību normu kolīzijas gadījumā piemērojamas tiesību normas ar augstāku spēku.

4. Gribas izteikšana Latvijas Universitātes orgānos.

[18.] Saskaņā ar Augstskolu likuma 12. pantu Latvijas Universitātes kā juridiskas personas [centrālie] orgāni ir satversmes sapulce, senāts, rektors un akadēmiskā šķīrējtiesa. Saskaņā ar Latvijas Universitātes Satversmes 5.3.

apakšpunktu, Satversmes sapulce ir Latvijas Universitātes augstākā pārstāvības institūcija [orgāns]. Saskaņā ar Augstskolu likuma 14.pantu satversmes sapulces kompetencē ir pieņemt un grozīt augstskolas satversmi, apstiprināt senāta un akadēmiskās šķīrējtiesas nolikumus, kā arī ievēlēt senātu, akadēmisko šķīrējtiesu un rektoru, lemt citus jautājumus.

[19.] Latvijas Universitātes orgānu - senāta, akadēmiskās šķīrējtiesas un rektora ievēlēšana notiek saskaņā ar Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikumu, kur tās 11. punkta pirmajā teikumā noteikts, ka: "Satversmes sapulces lēmumus parasti pieņem ar klātesošo sēdes dalībnieku balsu vairākumu (pat ja nav kvoruma)". Augstskolu likums un Latvijas Universitātes Satversme neko tuvāk par vēlēšanu kārtību nenosaka, tādēļ no normas izriet, ka vēlēšanas notiek un to rezultātus nosaka pēc **mažoritārās vēlēšanu sistēmas**, kur lēmumu pieņemšanai tiek izmantots **relatīvais balsu vairākums**. Ja "...vēlēšanām izvirzīti vairāki kandidāti, tad par ievēlētu var uzskatīt jau to, kurš saņēmis relatīvi lielāko balsu skaitu, tā, piemēram, gadījumā, ja A saņēmis 32% balsu, B 33% un C 35%, tad C ir ievēlēts".⁵

[20.] Globālajā, Eiropas un nacionālajā līmenī akceptētie un piemērotie vēlēšanu principi nosaka, ka vēlēšanās tiek skaitītas tikai par kandidātu nodotās balsis, pārējās balsis, t.sk., pret nodotās balsis vēlēšanu rezultātu neietekmē. Satversmes tiesa to *expresis verbis* noteikusi savā spriedumā: "Mažoritārajā vēlēšanu sistēmā uzvar kandidāts vai kandidātu saraksts, kas noteiktajā vēlēšanu apgabalā ieguvis vislielāko balsu skaitu. Tiek ņemtas vērā tikai tās balsis, kas nodotas par kandidātiem, kuri saņēmuši balsu vairākumu, pārējās balsis neietekmē vēlēšanu iznākumu."⁶

[21.] Atbilstoši vispāratzītai terminoloģijai jurisprudencē un tiesību zinātnē ir sastopams dažāds balsu vairākums,⁷ tajā skaitā šādi: 1) relatīvais balsu vairākums – kandidāts, kas saņem balsu vairākumu salīdzinot ar citiem kandidātiem, ir ievēlēts; 2) absolūtais balsu vairākums – kandidātam, lai taptu ievēlētam, jāsaņem vairāk kā pusi nodoto balsu; 3) kvalificētais balsu vairākums – kandidātam, lai taptu ievēlētam, jāsaņem iepriekš noteikts, lielāks, balsu īpatsvars vai skaits.⁸

⁵ Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. Rīgā: AGB, 1998, 153. lpp.

⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002.gada 23.septembra spriedums lietā Nr. 2002-08-01 "Par Saeimas vēlēšanu likuma 38. panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116. Pantam". Latvijas Vēstnesis Nr.136, 24.09.2002, skatīt: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi 2002. Rīgā: TNA, 2004, 79. lpp.

⁷ Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. Rīgā: AGB, 1998, 80. lpp.

⁸ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. 2. izdevums. Rīgā: Latvijas Vēstnesis, 258. lpp.

[22.] Vēlēšanās nodoto balsu vairākuma labākai izpratnei varam ieskatīties Latvijas Republikas Satversmē, kuras 26. pantā noteikts, ka lēmumus Saeima pieņem ar **absolūto balsu vairākumu**, ja Satversmē nav kādi sevišķi paredzēti gadījumi, tas ir, kad nepieciešams kvalificēts (savādāks) balsu vairākums. Tas vajadzīgs, piemēram, valsts prezidenta vēlēšanās, kur viņu ievēl ar ne mazāk kā 51 balsi (36. pants), viņa atļaušana var notikt ar ne mazāk kā ar divu trešdaļu Saeimas locekļu balsu vairākumu (51. pants), tāds pats kvalificēts balsu vairākums nepieciešams piekrišanai viņa saukšanai pie kriminālatbildības, bet tikai rēķinot no balsojošiem deputātiem (54. pants). Ja balsu vairākuma veids nav nosaukts, no tā neizriet, ka šis vairākums ir absolūts balsu vairākums vai kvalificēts balsu vairākums, bet ir tikai relatīvs balsu vairākums. Parasti uz relatīvo un kvalificēto balsu vairākumu tiesību akta tekstā nenorāda, tas izprotams no konteksta; savukārt absolūto balsu vairākumu *expressis verbis* vienmēr norāda tiesību akta tekstā.

[23.] Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikuma 11. punkta otrais teikums, savukārt, pēc konteksta paredz nepieciešamību pēc kvalificētā balsu vairākuma - divas trešdaļas, ja jābalso par rektora atcelšanu no amata. Attiecīgi secināms, ka Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikuma 11. punkta pirmajā teikumā ietvertais formulējums nav nejaušība, bet gan, ka šāds formulējums tur noteikts apzināti, jo, bez tam, šī norma jātulko administratīvā akta adresātiem vislabvēlīgākajā variantā.

[24.] Latvijas Universitātes Satversmes sapulcē 2019. gada 24. maijā vienlaikus notika vairākas vēlēšanas - Latvijas Universitātes Senāta, Akadēmiskās šķīrējtiesas un rektora vēlēšanas. Vēlēšanas visos trīs gadījumos notika saskaņā ar vienu un to pašu Augstskolu likumu, Latvijas Universitātes Satversmi un Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikumu. Balsu skaitīšana visās trīs vēlēšanās notika pēc vienas procedūras, pamatojoties uz vienu un to pašu tiesisko regulējumu - Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikuma 11. punkta pirmo teikumu.

[25.] Par Senāta un Akadēmiskās šķīrējtiesas vēlēšanu rezultātiem netika un netiek izteikti iebildumi, kaut arī visas trīs vēlēšanas notika uz viena un tā paša tiesiskā pamata, kā arī balsu skaitīšana visos trīs vēlēšanu gadījumos notika pēc vienas procedūras, pamatojoties uz vienu un to pašu tiesisko regulējumu. Balsu skaitīšanas komisija par ievēlētiem Latvijas Universitātes Senātā un Akadēmiskajā

šķīrējtiesā atzina tos kandidātus, kuri saņēma relatīvo balsu vairākumu, savukārt rektora ievēlēšanu uz tā paša tiesiskā pamata un tādā pašā procedūrā neatzina, uzskatot, ka piemērojami Senāta apstiprinātā Balsošanas procedūras vēlēšanām Latvijas Universitātes rektora amatā 8. un 10. punkti. Savukārt Latvijas Universitātes Satversmes sapulces priekšsēdētājs, pamatojoties uz Satversmes sapulces nolikuma 11. punkta pirmo teikumu norādīja, ka par ievēlētu atzīstams [relatīvo] balsu vairākumu ieguvušais rektora kandidāts Indriķis Muižnieks. Satversmes sapulce aizklāti balsojot ievēlēja Indriķa Muižnieka par rektoru ar relatīvu balsu vairākumu.

[26.] Latvijas Universitātes Satversmes sapulces nolikums ir pieņemts 2001. gadā un pirms šīm vēlēšanām tas ir ticis izmantots četru rektoru vēlēšanās. Par rektoru saskaņā ar šo nolikumu 2003. gadā tika ievēlēts Ivars Lācis, 2007. gadā un 2011. gadā Mārcis Auziņš, bet 2015. gadā pirmo reizi par rektoru tika ievēlēts Indriķis Muižnieks. Visi minētie rektori savā amatā ievēlēti ar relatīvo balsu vairākumu, kas reizē faktiski bija arī absolūtais balsu vairākums. Visu iepriekš minēto vēlēšanu rezultātus ir apstiprinājis Ministru kabinets.

[27.] Pamatojoties uz iesniegtām sūdzībām, pastāvošo kolīziju Latvijas Universitātes iekšējo normatīvo aktu tiesību normās un pretrunīgiem viedokļiem tos iztulkojot *ex post*, kā arī sabiedrības neizpratni par rektora vēlēšanām mažoritārās vēlēšanu sistēmas relatīvā vairākuma gadījumā, rektors sasauca Satversmes sapulces sēdi 2019. gada 6. jūnijā nosakot tās dienas kārtību, kur nebija paredzētas rektora vēlēšanas. Savukārt sanākusī Satversmes sapulce uzsākot darbu apstiprināja jaunu, plašāku dienas kārtību un jaunu, pašas izstrādātu reglamentu, kur bija paredzēta balsošana par relatīvo vairākumu vēlēšanās ieguvušo rektora kandidātu Indriķi Muižnieku. Atkārtoti balsojot par Indriķi Muižnieku viņš tika ievēlēts par Latvijas Universitātes rektoru ar absolūtu balsu vairākumu.

5. Izglītības un zinātnes ministrijas statuss un kompetence.

[28.] Izglītības un zinātnes ministrijas nolikuma 1. punkts nosaka, ka Izglītības un zinātnes ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde izglītības, zinātnes un sporta nozarē, kā arī jaunatnes un valsts valodas politikas jomā. Izglītības un zinātnes ministrijas nolikuma 3. punkts paredz, ka tā ir augstākā iestāde ministrijas padotībā esošajām valsts pārvaldes iestādēm.

[29.] Vēsturiski, saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas nolikuma 24.19. apakšpunktu noteikts, ka ministrijas padotībā ir Latvijas Universitāte. Pēc 2005. gada grozījumiem Augstskolu likumā, šāda tiesību norma, kaut arī tieši noteikta Augstskolu likumā, ir pretrunā ar likumā Latvijas Universitātei noteikto atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas statusu. Šāds stāvoklis būtu izskaidrojams ar arvien notiekošām un nepabeigtām institucionālām un funkcionālām reformām, bet Latvijas Universitāti nedrīkst uzskatīt un pret viņu attiekties kā pret padotībā esošu valsts pārvaldes iestādi.

[30.] Izglītības un zinātnes ministrija veica skrupulozu vispārēju un detalizētu Latvijas Universitātes Satversmes sapulces norises un rezultātu pārbaudi, kurā saskatīja vairākus būtiskus Satversmes sapulces konstituēšanās, norises, balsošanas un tās rezultātu interpretācijas pārkāpumus, kas, diemžēl, mūsaprāt, neatbilst tiesību normām un faktiem. Izglītības un zinātnes ministrija uzskata, ka būtiski pārkāpumi notikuši Satversmes sapulces sasaukšanas procesā, rektora vēlēšanu rezultātu interpretācijā, mandātu izsniegšanā pārstāvju rezervistiem gan no akadēmisko darbinieku grupas, gan no studentu grupas.

[31.] Izglītības un zinātnes ministrija, gramatiski iztulkojot tiesību normas, kuras nosaka Latvijas Universitātes Satversmes sapulces dalībnieku aizvietošanas kārtību ar citiem Satversmes sapulces dalībniekiem, konstatējusi tieši 13 nelikumīgi, pretrunā Satversmes sapulces nolikuma 4. punktam, Mandātu komisijas izsniegtus mandātus, pastāvot uz to, ka pārstāvjus var aizvietot tikai strikti divos normatīvajā aktā *expresis verbis* noteiktajos gadījumos.

[32.] Šīs normas iztulkošanu Izglītības un zinātnes ministrija veikusi nenoskaidrojot šīs normas mērķi - 1) nodrošināt attiecīgās struktūrvienības interešu proporcionālu pārstāvību Satversmes sapulcē, kā arī 2) nodrošināt pašas Satversmes sapulces pilnskaitlību, kā arī 3) nodrošināt iepriekš noteikto proporciju starp visām trijām pārstāvju grupām Satversmes sapulcē. Atbilstoši šīs normas mērķim un paredzamās darbības jēgai, normāls jurists secinātu, ka attiecīgā tiesību norma jāiztulko paplašināti. Par to liecina vairāki tālāk minētie apsvērumi.

[33.] Pirmkārt, tiesību norma acīmredzami jau sākotnēji nav rūpīgi noformulēta visaptveroši, paredzot tajā vairākumu iespējamo pārstāvju nostbūtnes iemeslu Satversmes sapulcē - slimību, nāvi, komandējumus, kas ņemot vērā faktiskās

pēdējā laika pārstāvju mobilitātes pieaugumu un tā ilgumu, kā arī starptautisko raksturu, vairs neatbilst likuma burtam. Arī akadēmiskajam personālam likumā garantētie dažāda veida un ilguma apmaksātie un bezalgas, kā arī mācību atvaļinājumi, kā pamatots nostbūtnes iemesls, nav ņemti vērā. Nav pamats uzskatīt, ka ārkārtas Satversmes sapulces sasaukšanas gadījumā iepriekš noteiktā svarīga mācību nodarbība (eksāmens) nebūtu pamatots iemesls pārstāvja aizvietošanai. Nav pamata noraidīt svarīgus personiskus nostbūtnes iemeslus vai savlaicīgu pārstāvju nomaīņu noklusējot tā iemeslu, jo normas mērķis nav meklēt un samērot nostbūtnes iemeslus, bet gan nodrošināt pārstāvību un pilnskaitlību.

[34.] Otrkārt, maz pieredzējušiem juristiem grūtības sagādā tiesību normā uzskaitīto faktu interpretācija, lai noteiktu, vai uzskaitījums nosaka tikai iespējamo faktu uzskaiti kā paraugu vai arī tiesību norma faktu uzskaiti interpretē kā šo faktu *numerus clausus* [slēgtu numerāciju, izsmelošu uzskaiti, ko nevar paplašināt]. Parasti to noskaidro pēc tiesību normā izmantotām norādēm vai normas jēgas. Iztulkojot minēto tiesību normu pēc tās jēgas un mērķa, acīmredzams, ka uzskaitījums šajā tiesību normā nav formulēts izsmeloši. Taisnīgums un lielāka lietderība sasniedzama veicot paplašinātu iztulkošanu.

[35.] Treškārt, pašas Satversmes sapulces pārstāvju vēlēšanas Latvijas Universitātes struktūrvienībās paredz kopīgas ar pārstāvjiem to rezervistu vēlēšanas. Aizvietotāji netiek ievēlēti bez iemesla, bet lai reāli nodrošinātu tiesību normās noteiktā mērķa sasniegšanu. Satversmes sapulces pārstāvju aizvietošanas fakta, personības un mandāta, kā arī aizvietošanas iemesla pārbaude un lēmuma pieņemšana par iekļaušanu Satversmes dalībnieku skaitā attiecīgā pārstāvniecības grupā ir Mandātu komisijas tiesības un pienākums. Mandātu komisija likumīgi veica tiesību normu iztulkošanu un piemērošanu atbilstoši tiesību normas jēgai un mērķim, kā arī izlēma par vienādu balsu skaitu saņēmušo rezervistu pielaišanu Satversmes sapulcē.

[36.] Par Mandātu komisijas lēmumiem sūdzības netika saņemtas. Mandātu komisijas lēmumi netika pārsūdzēti. Mandātu komisijas lēmumi pārbaudot Satversmes sapulces dalībnieku mandātus, kā arī pieņemot lēmumus par 12, ne 13, Satversmes sapulces pārstāvju aizvietošanu ar rezervistiem atbilda abu Satversmes sapulču mērķa sasniegšanai un nodrošināja to procesu sekmīgu norisi. Mandātu komisija nav formāla mandātu pārbaudītāja un Satversmes sapulces dalībnieku

reģistrētāja, bet ar tiesībām, pienākumiem, spriestspēju un lemtspēju apveltīts Satversmes sapulces demokrātiski izveidots orgāns, kura funkcijas nevar izpildīt cits orgāns un kura rīcību kontrolē un uzrauga Satversmes sapulce.

[37.] Nav nekāda pamata uzskatīt, ka Mandātu komisijas lēmumi, kuri pamatoti metodiski pareizā tiesību normu iztulkošanā, radījuši kādus procesuālus pārkāpumus. Nekādā gadījumā nav pamats uzskatam, ka tie atzīstami par būtiskiem pārkāpumiem, jo nedrīkst tiesiskos dokumentos operēt ar pieņēmumiem kā juridiskiem faktiem, ka visi mandātus saņēmušie 12 rezervisti būtu balsojuši par Indriķi Muižnieku un uz šī pieņēmuma balstīt savus secinājumus. Ne tikai Satversmes sapulce, bet arī tās izveidotā Mandātu komisija ir suverēna un neatkarīga savos lēmumos, bet ņemot vērā autonomijas principu un to, ka Mandātu komisija izlemj būtībā procesuālus jautājumus, tās uzdevums ir nodrošināt pilnvērtīgu un tiesisku Satversmes sapulces norisi, kas arī tika izdarīts.

[38.] Izglītības un zinātnes ministrija saskata būtiskus pārkāpumus studentu pārstāvju pilnvarojumā būt par šīs grupas pārstāvjiem Latvijas Universitātes Satversmes sapulcē. Atkārtoti tiek paziņots, ka studentu pārstāvji nav ievēlēti Satversmes sapulcē atbilstoši Augstskolu likuma 13. panta pirmajai daļai. Gan Latvijas Universitāte, gan tās Studentu padome paskaidro, ka atšķirībā no akadēmiskā personāla, kas tiek ievēlēts tikai savās struktūrvienībās, studentu pārstāvji ievēlēti divas reizes. Vispirms studentu pārstāvjus ievēl struktūrvienību studentu padomes, tad atkārtoti par struktūrvienībās ievēlētiem kā arī par centralizēti vēlamiem pārstāvjiem ir balsojusi Latvijas Universitātes studentu padome un tādēļ tās pārstāvji uzskatāmi par legītimu ievēlētiem Satversmes sapulcē.

[39.] Lai atrisinātu šo kāzusu uzskatām par nepieciešamu izmantot pašas Izglītības un zinātnes ministrijas atbildē par Latvijas Universitātes rektora Mārča Auziņa ievēlēšanu 2011. gadā iesniegtās sūdzības noraidīšanā izmantoto metodiku, kas būtu izmantojama arī citu šajā slēdzienā apskatīto jautājumu risināšanā, it sevišķi, nosakot cik tālu var sniegties uz pieņēmumiem, ne faktiem, balstītie secinājumi. Toreiz, noraidot sūdzībā minēto argumentu, ka Studentu padomes pārstāvji ievēlēti neatbilstoši Augstskolu likuma 13. panta pirmajā daļā noteiktai kārtībai, pārbaude, respektējot Latvijas Universitātes autonomiju, pamatoti aprobežojās ar studentu

pārstāvju skaita (74 studentu pārstāvji) atņemšanas no kopējā Satversmes sapulces pārstāvju skaita un konstatācijas, ka kvorums pastāv.⁹

[40.] Latvijas Universitātei ir pamats prasīt, lai arī attiecībā uz šī rektora vēlēšanu vērtējumam tiktu pielietota analoga attieksme un metodika, jo šo rektora vēlēšanu rezultātu novērtēšanā tiek veikti nepamatoti matemātiski aprēķini, atņemot apstrīdamo Satversmes sapulces pārstāvju skaitu ko veido rezervisti (viena kategorija) no par rektoru Indriķi Muižnieku nobalsojušo pārstāvju skaita (otra kategorija), tas ir atņemot no metriem kilogramus.

[41.] Izglītības un zinātnes ministrija saskata būtiskus pārkāpumus tajā apstākļi, ka divām Latvijas Universitātes koledžām nav nodrošināta studentu iespēja piedalīties Satversmes sapulces darbā un tas uzskatāms par apstākli, kas būtiski ietekmē rektora vēlēšanu rezultātus. Izvirzītajam apstāklim nav nekāda nedz tiesiska, nedz faktiska pamata. Augstskolu likums kopš tā pieņemšanas 1995. gadā grozīts vairāk kā divdesmit reizes. Veicot reformas augstākās izglītības jomā un pievienojot Latvijas Universitātei kādas struktūrvienības, bez finansu, saimnieciskiem un organizatoriskiem apsvērumiem Izglītības un zinātnes ministrijai nepieciešams rūpēties par nepieciešamajiem grozījumiem vismaz Augstskolu likumā, kas tiek grozīts gandrīz katru gadu.

[42.] Desmit gadus atpakaļ pievienojot Latvijas Universitātei lielu skaitu Latvijas Zinātņu akadēmijas paspārnē bijušos zinātniskos institūtus izraisījās diskusija, vai pievienotās institūcijas ar lielu skaitu zinātnieku un paši institūti, kā bāzes studentu iesaistei zinātniskā darbā, var izvirzīt savu akadēmisko personālu un piedalīties Latvijas Universitātes pārvaldībā, sūtot savus pārstāvjus uz Satversmes sapulci. Izglītības un zinātnes ministrija veicot šo reformu nebija parūpējusies par skaidru un viennozīmīgu Augstskolu likuma iztulkojumu un izlēmusi par nepieciešamo grozījumu likumā pieņemšanu, kas izraisīja attiecīgus strīdus un šaubas par tā laika rektora ievēlēšanas leģitimitāti, kā arī ministrijas noliegumu par zinātnisko institūtu pārstāvju iesaisti pašpārvaldes institūcijās.

[43.] Pievienojot Latvijas Universitātei minētās koledžas arī netika izdarīti grozījumi Augstskolu likumā. Koledžas, kā tās bija pirms tam, tiek uzskatītas par

⁹ Izglītības un zinātnes ministrijas vēstule Latvijas Universitātei 02.08.2011 Nr. P1-13/4250 un IKVD 22.07.2011 atzinums Nr.1-18.2/130.

izglītības iestādēm (kāda iepriekš, pirms 2005. gada, bija arī Latvijas Universitāte), kurai ir savi pašpārvaldes elementi. Izglītības un zinātnes ministrijas atsaukšanās uz Latvijas Universitātes Satversmes 4.1. punktu ir nepietiekoša, jo koledžās ir sava atsevišķa studējošo pašpārvalde. Izglītības un zinātnes ministrijai veicot strukturālas reformas tās jāpavada ar atbilstošiem grozījumiem Augstskolu likumā. Veidojas paradoksāla situācija, ka Latvijas Universitātei gan saņemot pievienotos zinātniskos institūtus, gan koledžas vienmēr jācenšas uzminēt ministrijas viedokli un katru reizi tas ir pretējs.

[44.] Izglītības un zinātnes ministrija augstāko pilotāžu sasniedz savā paziņojumā, ka rektora sasauktā 2019. gada 6. jūnija Satversmes sapulces ārkārtas sēde sasaukta bez rektoram tiesiski piemītoša pilnvarojuma un sasauktā Latvijas Universitātes Satversmes sapulces sēde nevar tikt uzskatīta par notikušu un tajā pieņemtie lēmumi nevar tikt uzskatīti par tiesiski pieņemtiem.

[45.] Izglītības un zinātnes ministrija uzskata, ka Augstskolu likuma 13. panta sestajā daļā noteiktais, ka augstskolas satversmes sapulci sasaukt var rektors vai senāts ir vispārējā tiesību norma, kurai pretrunā ir Latvijas Universitātes Satversmes 5.5. punkta speciālā un jaunākā tiesību norma, kas nosaka, ka sēdi sasauk Senāts, no kā izrietot, ka rektors nav tiesīgs sasaukt sēdi, viņš vienīgi var pieprasīt to sasaukt.

[46.] Tiesību normu iztulkošanā, pirmkārt, nepieciešams lietot loģiku un veselo saprātu, pēc tam var operēt ar sarežģītākām lietām. Loģika pasaka priekšā, ka Satversmes sapulces sēdes varam iedalīt dihotomiski - kārtējās Satversmes sapulces sēdēs un Satversmes sapulces ārkārtas sēdēs. Šāds iztulkojums izriet no Latvijas Universitātes Satversmes 5.5. punkta pirmā un otrā teikuma. Ja normatīvais akts - Augstskolu likuma 13. panta sestā daļa, nosaka, ka sasaukt augstskolas satversmes sapulces [sēdes] var rektors vai senāts, tad tas saprotams, ka rektors vai senāts var sasaukt gan satversmes sapulces kārtējās sēdes, gan satversmes sapulces ārkārtas sēdes, jo jēdziens "sēdes" ietver sevī visu veidu sēdes.

[47.] Savukārt Latvijas Universitātes Satversmes 5.5. punkts var tikt izprasts gan kā pienākums Senātam sasaukt Latvijas Universitātes Satversmes sapulces [kārtējo] sēdi ne retāk kā reizi divos gados, tātad papildus noteikums Augstskolu likuma 13. pantam termiņa nozīmē, gan kā aprobežojums rektoram sasaukt kārtējās sēdes, atstājot tās tikai Senāta ziņā.

[48.] Nekādā gadījumā Latvijas Universitātes Satversmes 5.5. punkta otrajā teikumā noteiktā papildus tiesība prasīt sasaukt ārkārtas sēdi neierobežo rektoru pašu to arī sasaukt pēc savas iniciatīvas vai pēc minēto subjektu pieprasījuma. To subjektu vidū, kas var pieprasīt sasaukt ārkārtas sēdes minēts arī Senāts, bet šī tiesība neatņem Senātam tiesību pašam sasaukt ārkārtas sēdes.

[49.] Vērā ņemams arī tas, ka Augstskolu likums ir normatīvs akts, bet Latvijas Universitātes Satversme ir apstiprināta ar likumu, bet atzīstama par individuālo tiesību aktu ar visām no tā izrietošām sekām. Bez tam augstskolas rektors ir augstskolas augstākā amatpersona, kas *ex officio* var sasaukt augstskolas satversmes sapulci.

6. Ministru kabineta kompetence.

[50.] Saskaņā ar Augstskolu likuma 17.panta piekto daļu, Ministru kabinets var neapstiprināt rektoru amatā, ja viņš ievēlēts, pārkāpjot šā [Augstskolu] likuma un augstskolas [Latvijas Universitātes] satversmes noteikumus. Līdz ar to, noteiktas darbības ir atzīstamas par pārkāpumiem, ja tiek konstatētas pretrunas ar Augstskolu likumu vai Latvijas Universitātes Satversmi, bet ne pretrunas ar Latvijas Universitātes iekšējiem normatīvajiem aktiem.

[51.] Lai apšaubītu un neapstiprinātu Latvijas Universitātes Satversmes sapulcē notikušo Senāta, Akadēmiskās šķīrējtiesas un rektora vēlēšanas, nepieciešams izteikt un iesniegt tiesiski pamatotus iebildumus, kas attiecībā uz rektora vēlēšanām 2019. gada 24. maijā ar prasību piemērot Senāta apstiprinātās Balsošanas procedūras vēlēšanām Latvijas Universitātes rektora amatā 8. un 10. punktus, tika izdarīts.

[52.] Savukārt neviens no Satversmes sapulces dalībniekiem nav iesniedzis sūdzību par 2019. gada 6. jūnija Satversmes sapulces sēdi un nav apstrīdējis tās balsošanas rezultātus. Tikai likumā noteiktos gadījumos un apjomā ārējās institūcijas var pārbaudīt vai Latvijas Universitātes Satversmes sapulce nav pārkāpusi Augstskolu likumu un Latvijas Universitātes Satversmi.

[53.] No iepriekš minētā izriet, ka 2019.gada 24.maijā un 6. jūnijā Latvijas Universitātes Satversmes sapulcē notikušās Latvijas Universitātes Senāta, rektora un Akadēmiskās šķīrējtiesas vēlēšanas ir tiesiskas un leģitīmas. Latvijas Universitātes Satversmes un Augstskolu likuma pārkāpumi vēlēšanu balsošanā nav konstatēti.

Pamatojoties uz augstākminētajiem normatīvajiem aktiem, Latvijas Universitātes senatori, Akadēmiskā šķīrējtiesa un rektors Indriķis Muižnieks ir ievēlēti leģitīmi.

[54.] Tikai būtiski procesuāla un materiāla rakstura tiesību pārkāpumi Latvijas Universitātes rektora vēlēšanu īstenošanā var radīt būtisku ietekmi rektora vēlēšanu rezultātos, kas neļautu Ministru kabinetam apstiprināt ievēlēto rektoru Indriķi Muižnieku rektora amatā. Šādi būtiski pārkāpumi nav konstatēti, kas uzliek par pienākumu Ministru kabinetam apstiprināt ievēlēto rektoru Indriķi Muižnieku rektora amatā.

2019. gada 19. augustā.

Zvērināts advokāts.